

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра психології

На правах рукопису

ХРОМИХ ВАЛЕРІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

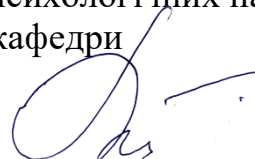
**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТІСНОГО ТА
ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТУДЕНТІВ**

Спеціальність: **053** **«Психологія»**
(код) (назва спеціальності)

Освітня програма Психологія
(назва)

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник:
**ПРИСНЯКОВА Людмила
Макарівна,**
кандидат психологічних наук,
завідувач кафедри

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол засідання кафедри

№ 8 від 27.12.22

Завідувач кафедри

Людмила ПРИСНЯКОВА
(підпис) (Ім'я, ПРИЗВИЩЕ)

Дніпро, 2023

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра психології
Освітній ступінь магістр
Спеціальність 053 «Психологія»
Освітня програма Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри психології

Людмила ПРИСНЯКОВА

«10» лютого 2023 року

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ХРОМИХ ВАЛЕРІЇ ВОЛОДИМИРІВНИ**

1. Тема роботи: «Взаємозв'язок особливостей особистісного та професійного самовизначення студентів»
2. Науковий керівник роботи: кандидат психологічних наук, завідувач кафедри Пріснякова Людмила Макарівна.
Затверджені наказом вищого навчального закладу від «29» жовтня 2022 року № 4
3. Строк подання роботи на кафедру: 14.02.2023р.
4. Мета кваліфікаційної роботи: вивчити особливості взаємозв'язку особистісного та професійного самовизначення студентів I курсу.
5. Завдання кваліфікаційної роботи
 - провести теоретичний аналіз сучасного стану питання особистісно-професійного самовизначення;
 - проаналізувати уявлення студентів про особистісне та професійне самовизначення;
 - провести емпіричне дослідження та визначити та проаналізувати взаємозв'язки між отриманими результатами щодо виникнення зв'язку з певними професійними типами та виявленими показниками емоційних станів;
 - опрацювати та проаналізувати зведення отриманих результатів дослідження;
 - встановити подальші перспективи дослідження.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№ з\п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вступ	Жовтень 2022 р.	виконано
2.	I Розділ	Листопад 2022 р.	виконано
3.	II Розділ	Грудень 2022 р.	виконано
4.	III Розділ	Січень 2023 р.	виконано
5.	Робота в цілому	Лютий 2023р.	виконано

Науковий керівник _____ Людмила ПРИСНЯКОВА

Здобувач вищої освіти _____ Валерія ХРОМИХ

Дата видачі завдання 29.09.2022 р.

АНОТАЦІЯ

Хромих В.В. Взаємозв'язок особливостей особистісного та професійного самовизначення студентів / Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 053 Психологія (освітньо-професійна програма «Психологія»). ВВПЗ ДГУ, Дніпро, 2023.

Зміст анотації

Актуальність проблеми професійного вибору з огляду на інші складові життєвого самовизначення в спеціальній літературі недостатньо розроблена, і її детальне вивчення дозволило б вирішити багато психологічних проблем особистості:

- визначити значення вибору професії для людини;
- про типологію зв'язку професійного вибору з життєвим самовизначенням;
- до проблеми первинної соціалізації особистості.

Важливість проблеми професійного самовизначення полягає перш за все у тому, що випадковий вибір професій призводить до одіозних наслідків: - зниження продуктивності праці; - помилки та неякісна робота; - незадоволеність і пригніченість людини (психічний розлад); При правильному та своєчасному виборі професії у шкільному віку: плинність кадрів скорочується в 2-2,5 рази; підвищує ефективність роботи на 10-15%; Вартість навчання персоналу зменшується в 1,5 рази.

Проблема професійного самовизначення особистості присвячено значне число робіт. Зокрема розробкою даної проблеми займалися такі автори як : Р.С.Немов, И.М. Кондаков, В.Б. Шапарь. Професійного самовизначення починається в період навчання в школі, а закінчується нерідко вже після виходу на пенсію. На кожному етапі людина робить вибір, який визначає його життя на скільки років вперед.

Вивченням проблем підготовки підростаючого покоління до визначення майбутньої професії було в центрі уваги великої кількості дослідників. Таким чином цьому питанню присвячено праці таких дослідників: Г. Балла, О. Вікторовської, Є. Клімова, Ю. Гільбух [34; 35], Г. Костюка, В. Рибалки, В. Синявського, Б. Федоришина, С. Чистякової [70] та ін. З точки зору філософії самовизначення в професії розглядали О. Джура [17; 18; 19], Г. Москалик, О. Стояно та інші. Загальнотеоретичним питанням конструювання готовності до професійного самовизначення у майбутній трудовій діяльності присвячено низку досліджень таких авторів К. Альбуханової - Славської [2; 3], О. Борисової, Є. Головахи, Ф. Іващенко, М. Пряжнікова [53], М. Піддячого, В. Полякова, М. Статкіна та ін.

У дослідженнях С. Берцевої, О. Волкової, О. Галус та В. Семиченко представлено шляхи та засоби оптимізації професійного самовизначення студентів академічних спеціальностей, особливо характеристики перспективи професійного самовизначення на етапі професійної підготовки педагогів. Х.С. представлені в дослідженнях Меженцевої, К. Фаль - Новакої, А. Маркової, Л. Мітіної та ін.

Проблему професійного самовизначення досліджували також Л.І. Божович [6;14] М.Р.Гінзбург [13], Є.І.Головахо [11;14] Д.І. Професійне самовизначення Фельдштейн розглядав через призму соціального самовизначення.

Ряд досліджень К. Албуханова - Славської, [2], [3] А. Борисова, Є. Головахи, [11], [14] Ф. Іващенко, М. Пряжнікова, [53] М. Поддячого, В. Поляков, М. Статкін, Т. Чиркова та ін. направлені на вивчення загальних теоретичних проблем формування готовності до професійного самовизначення. А.Е. Клімов розуміє самовизначення як важливий прояв психічного розвитку, як активний пошук можливостей розвитку, формування себе як повноцінного члена спільноти професіоналів. Зміст життєвого самовизначення визначає не тільки позитивне розв'язання внутрішніх протиріч, а й спрямованість розвитку особистості в цілому. У кожному

конкретному випадку тією чи іншою мірою присутні всі його структурні елементи: аспекти самореалізації, вибору та адаптації є взаємопов'язаними компонентами структури професійного самовизначення.

І.С. Кон зазначав, що сутністю самовизначення молодої людини є «чітка спрямованість і визначення свого місця у світі дорослих», а також «вибір соціально та особистісно значущих цілей, досягнення яких забезпечується самореалізація суб'єкта». Він пов'язує з процесами «самодослідження», «самопізнання», соціально-морального дозрівання, які мають світоглядний сенс і «виразно соціальний зміст». На його думку, проблема професійного самовизначення особистості представлена в трьох аспектах:

- Як проблема самореалізації особистості;
- Як проблема вибору рішення;
- Як проблема адаптації.

Проблема самовизначення на даному етапі має глибоке культурно-історичне коріння в нашому суспільстві. Перш за все, це результат постійної зміни проблемних ситуацій, які характеризують наше існування. Можна сказати, що нині педагогічна наука твердо утвердилася на думці, що культура самовизначення входить до числа показників базової культури особистості. Отже, діяльність, яку будують педагоги з метою розвитку лідерських якостей у сучасному підлітковому віці, не повинна оминати створення умов для розвитку їх здатності до самовизначення.

Проблема співвідношення життєвого та професійного самовизначення є актуальною, в період нестабільності, коли соціальна криза поглиблює не лише зовнішні, а й внутрішні суперечності, повною мірою відбивається на соціально-психологічному феномені самовизначення. рішучість.

Зміст життєвого самовизначення визначає не тільки позитивне розв'язання внутрішніх протиріч, а й спрямованість розвитку особистості в цілому.

Важливу роль у процесі соціалізації відіграє професійне самовизначення. Сучасні умови ринку праці, саме входження в ринкову

економіку змінюють характер і призначення праці: зростає її інтенсивність, зростає напруга, потрібен високий професіоналізм, особливо витривалість і професіоналізм. Усі ці вимоги, у свою чергу, свідчать про важливі психологічні характеристики, якими повинна володіти людина на ринку праці: активність, стресостійкість, чіткі когнітивні здібності, працьовитість, моральність. Тому одним із найважливіших завдань є розвиток психологічного супроводу професійної діяльності, який сприяв би створенню ефективної системи психолого-профорієнтаційного консультування, яка б забезпечувала умови для вільного життя та професійного самовираження себе та себе. реалізація особистості, її успішна адаптація до соціально-економічних умов, які постійно змінюються.

Самовизначення в мінливому сучасному світі є найважливішим аспектом розвитку особистості та повноцінного життя людини. Враховуючи, що найяскравіше самовизначення людини реалізується в підлітковому та ранньому юнацькому віці, а школа є найважливішим інститутом соціалізації, видається доцільним дослідити технологію соціально-педагогічної допомоги у самовизначенні старшого віку, учнів школи.

Студенти не мають соціального досвіду, який дозволяє їм адекватно реагувати на ситуації, що виникають, що спонукає їх звертатися до психологічного захисту, який часто спотворює реальність, але створює видимість емоційного благополуччя. Це може призвести до дезінтеграції особистості. Знайти оптимальний спосіб поведінки, вибрати варіант відповідного виходу з конфліктної ситуації, позбутися стресової ситуації та життєвих труднощів необхідні зусилля навчальних закладів і суспільства, їх допомога і підтримка, тому ми називаємо педагогічний супровід соціального самовизначення випускників школи.

Вступаючи в активне самостійне життя, кожне молоде покоління вирішує для себе проблеми, які вважаються вічними: життєвий, професійний та емоційний вибір. У молодшому підлітковому віці активізація процесу самовизначення особистості обумовлена необхідністю зайняти внутрішню

позицію дорослого у зв'язку з закінченням школи, коли майбутнє набуває матеріальних рис. Розширення соціального простору життя, майбутнє входження в шкільний колектив, потреба адаптації до змін зовнішніх умов, пошук і вибір шляхів побудови власного життя, визначення перспектив подальшого навчання – все це створює стресову ситуацію напруга, витрати енергії та можливе розчарування.

Реальність навколишньої дійсності та наші уявлення про неї такі, що стає нормою ставити людину в стан невизначеності, пошуку, відсутності відповідей на багато запитань і проблеми вибору (життєвого, професійного, особистого) ін. стає важливішим, ніж будь-коли. Не випадково серед найважливіших тенденцій сучасного етапу розвитку освіти у світі особливо яскраво виділяється адаптація молоді до необмежених соціальних умов. Не можна не помітити, що уявлення молоді про дійсність доповнюються, змінюються, часто спотворюються кольоровим відео поруч, насиченим звуком, віртуальними комп'ютерними зображеннями та іншими мультимедіа.

Традиційні методи професійної орієнтації, які використовуються в суспільстві, що постійно розвивається, стають неефективними в умовах економічної та соціальної дестабілізації українського суспільства в складному процесі становлення ринкових відносин у сфері праці та освіти.

Вікові труднощі життєвого самовизначення сьогодні супроводжуються різноманітними складними соціальними проблемами, зумовленими змінами в українському суспільстві. Коли відбувається різка зміна способу життя і соціальної поведінки, коли цінності змінюються настільки, що цінності взаємовиключаються, а деякі традиційні морально-світоглядні уявлення відкидаються, а нові викликають багато сумнівів, у багатьох стереотипи і звичні моделі поведінки показують, що стають неефективними.

В умовах загальної нестабільності зростає ймовірність спонтанного, непродуманого вирішення екзистенційних проблем. Вважається, що без здатності до свідомого вибору правильної готовності до життя і професійного самовизначення людина втрачає можливість набувати

культури, самореалізуватися як самобутня істота, активно перетворюючи суспільне життя.

Професійне самовизначення студентської молоді в сучасних умовах має зводитися не до вузькопрофесійної спеціалізації, а до підготовки студента до професійного та кар'єрного розвитку, а також до навчання впродовж життя, здатності самостійно ставити та визначати цілі, доступні етапи їх досягнення з найкращими результатами. використання ресурсів. це . Найважливішим завданням соціально-просвітницького об'єднання є допомога молодим людям у налагодженні життя та реалізації особистих проєктів.

Досі в психології не сформульовано єдиного визначення терміну «самовизначення», кожен дослідник визначає це поняття по-своєму, відповідно до обраної ним парадигми. Іншою особливістю дослідження процесу самовизначення став його поділ на сфери життєдіяльності або психічні процеси, без подальшого процесу інтеграції в цілісне утворення.

Професійна орієнтація – це цілісна система, що складає взаємопов'язані компоненти, об'єднані спільністю мети та єдністю управління:

- професійна освіта, розвиток інтересів, нахилів студентської молоді у різних видах діяльності – ігрової, пізнавальної, трудової (професійна активізація);

- професійна психодіагностика;

- професійна консультація;

- професійний відбір (підбір);

- професійна адаптація і професійне виховання.

У дослідженнях і практичних розробках з профорієнтації з середини минулого століття до наших днів, особливості людини характеризувалися, виходячи з вимог професії, а не з природи індивідуальності. Тобто відношення "людина – професія" аналізувалася тільки в напрямку від професії до людини, на цьому будувалися відбір і професійне тренування. Поняття і терміни, які характери могли б охарактеризувати індивідуальні особливості, як природні, так і набуті людиною до вступу в цю професію і

незалежно від неї, популярністю не користувалися. Вибір професії довгий час розглядався як пошук відповідності між вимогами професії та індивідуальністю. Такий підхід стали називати "діагностичним" і віднесли до розряду директивних форм професійної консультації та профорієнтації.

Свідомий вибір професії впливає на майбутнє, визначаючи успішність життєвої самореалізації, соціалізації, кар'єрного та професійного розвитку. Актуальністю цієї проблеми є необхідність організації ефективного професійного супроводу, спрямованого на те, щоб допомогти підлітку зробити усвідомлений вибір професії, що відповідає соціальним та особистісним потребам [9].

ABSTRACT

Khromykh V.V. Interrelationship of the features of personal and professional self-determination of students / Qualification work for obtaining an educational degree "Master" in the specialty 053 Psychology (educational and professional program "Psychology". VNPZ DSU, Dnipro, 2023.

Abstract content

The relevance of the problem of professional choice in view of other components of life self-determination is not sufficiently developed in the special literature, and its detailed study would allow solving many psychological problems of the individual:

- determine the importance of choosing a profession for a person;
- about the typology of connection between professional choice and life self-determination;
- to the problem of primary socialization of the individual.

The importance of the problem of professional self-determination lies primarily in the fact that the random choice of professions leads to odious consequences: - a decrease in labor productivity; - errors and poor quality work; - dissatisfaction and depression of a person (mental disorder); With the correct and timely choice of profession at school age: staff turnover is reduced by 2-2.5 times; increases work efficiency by 10-15%; The cost of staff training is reduced by 1.5 times.

A significant number of works are devoted to the problem of professional self-determination of an individual. In particular, such authors as: R.S. Nemov, I.M. Kondakov, V.B. Shapar Professional self-determination begins during school, and often ends after retirement. At each stage, a person makes a choice that determines his life for how many years to come.

The study of the problems of preparing the younger generation to determine the future profession has been the focus of attention of a large number of researchers. Thus, the works of the following researchers are devoted to this issue:

H. Balla, O. Viktorovska, E. Klimova, Yu. Gilbukh [34; 35], H. Kostyuk, V. Rybalki, V. Sinyavskyi, B. Fedoryshyn, S. Chistyakova [70] and others. From the point of view of the philosophy of self-determination in the profession, O. Jur [17; 18; 19], H. Moskalyk, O. Stoyano and others. A series of studies by such authors as K. Albukhanova - Slavskaya [2; 3], O. Borisova, E. Golovakha, F. Ivashchenko, M. Pryazhnikov [53], M. Pidliachogo, V. Polyakov, M. Statkin, and others.

The researches of S. Bertseva, O. Volkova, O. Galus, and V. Semichenko present the ways and means of optimizing the professional self-determination of students of academic specialties, especially the characteristics of the perspective of professional self-determination at the stage of professional training of teachers. H.S. presented in the studies of Mezhtentseva, K. Fal - Novakoi, A. Markova, L. Mitina, and others.

The problem of professional self-determination was also studied by L.I. Bozhovich [6;14] M.R. Ginzburg [13], E.I. Holovakha [11;14] D.I. Feldstein considered professional self-determination through the prism of social self-determination.

A number of studies by K. Albukhanov - Slavskaya, [2], [3] A. Borysova, E. Holovakha, [11], [14] F. Ivashchenko, M. Pryazhnikov, [53] M. Poddyachyo, V. Polyakov, M. Statkin, T. Chirkova and others. aimed at the study of general theoretical problems of formation of readiness for professional self-determination. A.E. Klimov understands self-determination as an important manifestation of mental development, as an active search for development opportunities, forming oneself as a full-fledged member of a community of professionals. The content of life self-determination determines not only the positive resolution of internal contradictions, but also the direction of the development of the individual as a whole. In each specific case, all its structural elements are present to one degree or another: aspects of self-realization, choice, and adaptation are interrelated components of the structure of professional self-determination.

I.S. Kohn noted that the essence of a young person's self-determination is "a clear direction and determination of one's place in the world of adults", as well as

"the choice of socially and personally significant goals, the achievement of which ensures the subject's self-realization." He connects with the processes of "self-exploration", "self-knowledge", socio-moral maturation, which have a worldview meaning and "clearly social content". In his opinion, the problem of professional self-determination of an individual is presented in three aspects:

- As a problem of self-realization of the individual;
- As a problem of choosing a solution;
- As a problem of adaptation.

The problem of self-determination at this stage has deep cultural and historical roots in our society. First of all, it is the result of a constant change in problematic situations that characterize our existence. It can be said that nowadays pedagogical science has firmly established the opinion that the culture of self-determination is one of the indicators of the basic culture of the individual. Therefore, the activities that teachers build for the purpose of developing leadership qualities in modern adolescence should not bypass the creation of conditions for the development of their ability to self-determination.

The problem of the relationship between life and professional self-determination is urgent, in a period of instability, when the social crisis deepens not only external, but also internal contradictions, to the full extent on the socio-psychological phenomenon of self-determination. determination.

The content of life self-determination determines not only the positive resolution of internal contradictions, but also the direction of the development of the individual as a whole.

Professional self-determination plays an important role in the process of socialization. Modern conditions of the labor market, the very entry into the market economy change the nature and purpose of work: its intensity increases, tension increases, high professionalism is needed, especially endurance and professionalism. All these requirements, in turn, testify to the important psychological characteristics that a person must possess in the labor market: activity, stress resistance, clear cognitive abilities, diligence, morality. Therefore,

one of the most important tasks is the development of psychological support for professional activity, which would contribute to the creation of an effective system of psychological and vocational counseling, which would provide conditions for a free life and professional self-expression of oneself and oneself. realization of personality, its successful adaptation to socio-economic conditions, which are constantly changing.

Self-determination in the changing modern world is the most important aspect of personality development and a full-fledged human life. Considering that the brightest self-determination of a person is realized in adolescence and early youth, and the school is the most important institution of socialization, it seems appropriate to investigate the technology of socio-pedagogical assistance in the self-determination of older schoolchildren.

Students do not have social experience that allows them to adequately respond to emerging situations, which prompts them to turn to psychological defenses that often distort reality but create the appearance of emotional well-being. This can lead to personality disintegration. To find the optimal way of behavior, to choose an appropriate way out of a conflict situation, to get rid of a stressful situation and life difficulties, the efforts of educational institutions and society, their help and support are necessary, that is why we call pedagogical support of social self-determination of school graduates.

Entering an active independent life, each young generation solves for itself problems that are considered eternal: life, professional and emotional choices. In younger adolescence, the activation of the process of self-determination of the individual is due to the need to take the internal position of an adult in connection with the end of school, when the future acquires material features. The expansion of the social space of life, the future entry into the school team, the need to adapt to changes in external conditions, the search and choice of ways of building one's own life, determining the prospects for further education - all this creates a stressful situation of tension, energy expenditure and possible disappointment.

The reality of the surrounding reality and our ideas about it are such that it becomes the norm to put a person in a state of uncertainty, search, lack of answers to many questions and the problem of choosing (life, professional, personal) others. becomes more important than ever. It is no coincidence that among the most important trends of the modern stage of education development in the world, the adaptation of young people to unlimited social conditions stands out. It is impossible not to notice that young people's ideas about reality are supplemented, changed, often distorted by color video nearby, saturated sound, virtual computer images and other multimedia.

Traditional methods of professional orientation, which are used in a constantly developing society, become ineffective in the conditions of economic and social destabilization of Ukrainian society in the complex process of establishing market relations in the sphere of labor and education.

The age-related difficulties of self-determination in life today are accompanied by various complex social problems caused by changes in Ukrainian society. When there is a sharp change in the way of life and social behavior, when values change so much that values are mutually exclusive, and some traditional moral worldviews are rejected, and new ones cause many doubts, many stereotypes and habitual patterns of behavior show that they are becoming ineffective.

In conditions of general instability, the probability of spontaneous, ill-conceived solutions to existential problems increases. It is believed that without the ability to consciously choose the right readiness for life and professional self-determination, a person loses the opportunity to acquire culture, to realize himself as an original being, actively transforming social life.

Professional self-determination of student youth in modern conditions should not be reduced to narrowly professional specialization, but to student preparation for professional and career development, as well as lifelong learning, the ability to independently set and determine goals, available stages of their achievement with the best results. use of resources. this is The most important task

of the social-educational association is to help young people to improve their lives and implement personal projects.

A single one has not yet been formulated in psychology teaching of the term "self-determination", each researcher defines this concept in his own way, according to his chosen paradigm. Another feature of the study of the process of self-determination was its division into spheres of life activity or mental processes, without a further process of integration into a holistic formation.

Professional orientation is a holistic system consisting of interrelated components united by a common goal and unity of management:

- professional education, development of interests and inclinations of student youth in various types of activities - play, cognitive, labor (professional activation);
- professional psychodiagnosis;
- professional consultation;
- professional selection (selection);
- professional adaptation and professional education.

In research and practical developments on career guidance from the middle of the last century to the present day, the characteristics of a person were characterized based on the requirements of the profession, and not on the nature of individuality. That is, the relationship "person - profession" was analyzed only in the direction from profession to person, selection and professional training were based on this. Concepts and terms that could characterize individual characteristics, both natural and acquired by a person before entering this profession and regardless of it, were not popular. Choosing a profession has long been considered as a search for a match between the demands of the profession and individuality. Such an approach began to be called "diagnostic" and was classified as directive forms of professional consultations and career guidance.

A conscious choice of profession affects the future, determining the success of life self-realization, socialization, career and professional development. The urgency of this problem is the need to organize effective professional support

aimed at helping the teenager make an informed choice of profession that meets social and personal needs [9].

ЗМІСТ

ВСТУП.....	19
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖИТТЄВОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ.....	29
1.1. Самовизначення. Визначення. Види	29
1.2 Наукове дослідження феномену самодетермінації у вітчизняній та зарубіжній літературі.....	38
1.3 Особливості життєвого самовизначення.....	51
1.4 Професійне самовизначення успішної самореалізації особистості.....	55
1.5 Особливості професійного самовизначення особистості на етапі навчання у ВНЗ.....	58
Висновки до розділу 1.....	74
РОЗДІЛ 2 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ.....	76
2.1. Психологічний зміст професійної орієнтації суб'єкта.....	76
2.2 Індивідуально – психологічні особливості суб'єкта у зв'язку з вибором професії.....	79
2.3 Особливості емоційної сфери з професійним визначенням студентської молоді на етапі навчання у ВНЗ.....	82
Висновки до розділу 2.....	91
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ З ПРОФЕСІЙНИМ ВИЗНАЧЕННЯМ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ НА ЕТАПІ НАВЧАННЯ У ВНЗ.....	93
3.1. Цілі, задачі та організація емпіричного дослідження.....	93
3.2 Результати емпіричного дослідження взаємозв'язку особливостей емоційної сфери студентської молоді та їх професійної визначеності.....	98
3.3 Аналіз результатів емпіричного дослідження та їх обговорення.....	114
Висновки до розділу 3.....	119
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	120
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	127

ВСТУП

Актуальність проблеми професійного вибору з огляду на інші складові життєвого самовизначення в спеціальній літературі недостатньо розроблена, і її детальне вивчення дозволило б вирішити багато психологічних проблем особистості:

- визначити значення вибору професії для людини;
- про типологію зв'язку професійного вибору з життєвим самовизначенням;
- до проблеми первинної соціалізації особистості.

Важливість проблеми професійного самовизначення полягає перш за все у тому, що випадковий вибір професій призводить до одіозних наслідків: - зниження продуктивності праці; - помилки та неякісна робота; - незадоволеність і пригніченість людини (психічний розлад); При правильному та своєчасному виборі професії у шкільному віку: плинність кадрів скорочується в 2-2,5 рази; підвищує ефективність роботи на 10-15%; Вартість навчання персоналу зменшується в 1,5 рази.

Проблема професійного самовизначення особистості присвячено значне число робіт. Зокрема розробкою даної проблеми займалися такі автори як : Р.С.Немов, И.М. Кондаков, В.Б. Шапарь. Професійного самовизначення починається в період навчання в школі, а закінчується нерідко вже після виходу на пенсію. На кожному етапі людина робить вибір, який визначає його життя на скільки років вперед.

Вивченням проблем підготовки підростаючого покоління до визначення майбутньої професії було в центрі уваги великої кількості дослідників. Таким чином цьому питанню присвячено праці таких дослідників: Г. Балла, О. Вікторовської, Є. Клімова, Ю. Гільбух [34; 35], Г. Костюка, В. Рибалки, В. Синявського, Б. Федоришина, С. Чистякової [70] та ін. З точки зору філософії самовизначення в професії розглядали О. Джура [17; 18; 19], Г. Москалик, О.Стояно та інші. Загальнотеоретичним питанням конструювання готовності

до професійного самовизначення у майбутній трудовій діяльності присвячено низку досліджень таких авторів К. Альбуханової - Славської [2; 3], О.Борисової, Є.Головахи, Ф.Іващенко, М.Пряжнікова [53], М.Піддячого, В.Полякова, М. Статкіна та ін.

У дослідженнях С. Берцевої, О. Волкової, О. Галус та В. Семиченко представлено шляхи та засоби оптимізації професійного самовизначення студентів академічних спеціальностей, особливо характеристики перспективи професійного самовизначення на етапі професійної підготовки педагогів. Х.С. представлені в дослідженнях Меженцевої, К. Фаль - Новакої, А. Маркової, Л. Мітіної та ін.

Проблему професійного самовизначення досліджували також Л.І. Божович [6;14] М.Р.Гінзбург [13], Є.І.Головахо [11;14] Д.І. Професійне самовизначення Фельдштейн розглядав через призму соціального самовизначення.

Ряд досліджень К. Албуханова - Славської, [2], [3] А. Борисова, Є. Головахи, [11], [14] Ф. Іваценка, М. Пряжнікова, [53] М. Поддячого, В. Поляков, М. Статкін, Т. Чиркова та ін. направлені на вивчення загальних теоретичних проблем формування готовності до професійного самовизначення. А.Е. Клімов розуміє самовизначення як важливий прояв психічного розвитку, як активний пошук можливостей розвитку, формування себе як повноцінного члена спільноти професіоналів. Зміст життєвого самовизначення визначає не тільки позитивне розв'язання внутрішніх протиріч, а й спрямованість розвитку особистості в цілому. У кожному конкретному випадку тією чи іншою мірою присутні всі його структурні елементи: аспекти самореалізації, вибору та адаптації є взаємопов'язаними компонентами структури професійного самовизначення.

І.С.Кон зазначав, що сутністю самовизначення молодої людини є «чітка спрямованість і визначення свого місця у світі дорослих», а також «вибір соціально та особистісно значущих цілей, досягнення яких забезпечується самореалізація суб'єкта». Він пов'язує з процесами «самодослідження»,

«самопізнання», соціально-морального дозрівання, які мають світоглядний сенс і «виразно соціальний зміст». На його думку, проблема професійного самовизначення особистості представлена в трьох аспектах:

- Як проблема самореалізації особистості;
- Як проблема вибору рішення;
- Як проблема адаптації.

Проблема самовизначення на даному етапі має глибоке культурно-історичне коріння в нашому суспільстві. Перш за все, це результат постійної зміни проблемних ситуацій, які характеризують наше існування. Можна сказати, що нині педагогічна наука твердо утвердилася на думці, що культура самовизначення входить до числа показників базової культури особистості. Отже, діяльність, яку будують педагоги з метою розвитку лідерських якостей у сучасному підлітковому віці, не повинна оминати створення умов для розвитку їх здатності до самовизначення.

Проблема співвідношення життєвого та професійного самовизначення є актуальною, в період нестабільності, коли соціальна криза поглиблює не лише зовнішні, а й внутрішні суперечності, повною мірою відбивається на соціально-психологічному феномені самовизначення. рішучість.

Зміст життєвого самовизначення визначає не тільки позитивне розв'язання внутрішніх протиріч, а й спрямованість розвитку особистості в цілому.

Важливу роль у процесі соціалізації відіграє професійне самовизначення. Сучасні умови ринку праці, саме входження в ринкову економіку змінюють характер і призначення праці: зростає її інтенсивність, зростає напруга, потрібен високий професіоналізм, особливо витривалість і професіоналізм. Усі ці вимоги, у свою чергу, свідчать про важливі психологічні характеристики, якими повинна володіти людина на ринку праці: активність, стресостійкість, чіткі когнітивні здібності, працьовитість, моральність. Тому одним із найважливіших завдань є розвиток психологічного супроводу професійної діяльності, який сприяв би створенню

ефективної системи психолого-профорієнтаційного консультування, яка б забезпечувала умови для вільного життя та професійного самовираження себе та себе. реалізація особистості, її успішна адаптація до соціально-економічних умов, які постійно змінюються.

Самовизначення в мінливому сучасному світі є найважливішим аспектом розвитку особистості та повноцінного життя людини. Враховуючи, що найяскравіше самовизначення людини реалізується в підлітковому та ранньому юнацькому віці, а школа є найважливішим інститутом соціалізації, видається доцільним дослідити технологію соціально-педагогічної допомоги у самовизначенні старшого віку, учнів школи.

Студенти не мають соціального досвіду, який дозволяє їм адекватно реагувати на ситуації, що виникають, що спонукає їх звертатися до психологічного захисту, який часто спотворює реальність, але створює видимість емоційного благополуччя. Це може призвести до дезінтеграції особистості. Знайти оптимальний спосіб поведінки, вибрати варіант відповідного виходу з конфліктної ситуації, позбутися стресової ситуації та життєвих труднощів необхідні зусилля навчальних закладів і суспільства, їх допомога і підтримка, тому ми називаємо педагогічний супровід соціального самовизначення випускників школи.

Вступаючи в активне самостійне життя, кожне молоде покоління вирішує для себе проблеми, які вважаються вічними: життєвий, професійний та емоційний вибір. У молодшому підлітковому віці активізація процесу самовизначення особистості обумовлена необхідністю зайняти внутрішню позицію дорослого у зв'язку з закінченням школи, коли майбутнє набуває матеріальних рис. Розширення соціального простору життя, майбутнє входження в шкільний колектив, потреба адаптації до змін зовнішніх умов, пошук і вибір шляхів побудови власного життя, визначення перспектив подальшого навчання – все це створює стресову ситуацію напруга, витрати енергії та можливе розчарування.

Реальність навколишньої дійсності та наші уявлення про неї такі, що стає нормою ставити людину в стан невизначеності, пошуку, відсутності відповідей на багато запитань і проблеми вибору (життєвого, професійного, особистого) ін. стає важливішим, ніж будь-коли. Не випадково серед найважливіших тенденцій сучасного етапу розвитку освіти у світі особливо яскраво виділяється адаптація молоді до необмежених соціальних умов. Не можна не помітити, що уявлення молоді про дійсність доповнюються, змінюються, часто спотворюються кольоровим відео поруч, насиченим звуком, віртуальними комп'ютерними зображеннями та іншими мультимедіа.

Традиційні методи професійної орієнтації, які використовуються в суспільстві, що постійно розвивається, стають неефективними в умовах економічної та соціальної дестабілізації українського суспільства в складному процесі становлення ринкових відносин у сфері праці та освіти.

Вікові труднощі життєвого самовизначення сьогодні супроводжуються різноманітними складними соціальними проблемами, зумовленими змінами в українському суспільстві. Коли відбувається різка зміна способу життя і соціальної поведінки, коли цінності змінюються настільки, що цінності взаємовиключаються, а деякі традиційні морально-світоглядні уявлення відкидаються, а нові викликають багато сумнівів, у багатьох стереотипи і звичні моделі поведінки показують, що стають неефективними.

В умовах загальної нестабільності зростає ймовірність спонтанного, непродуманого вирішення екзистенційних проблем. Вважається, що без здатності до свідомого вибору правильної готовності до життя і професійного самовизначення людина втрачає можливість набувати культури, самореалізуватися як самобутня істота, активно перетворюючи суспільне життя.

Професійне самовизначення студентської молоді в сучасних умовах має зводитися не до вузькопрофесійної спеціалізації, а до підготовки студента до професійного та кар'єрного розвитку, а також до навчання впродовж життя, здатності самостійно ставити та визначати цілі, доступні етапи їх досягнення

з найкращими результатами. використання ресурсів. це . Найважливішим завданням соціально-просвітницького об'єднання є допомога молодим людям у налагодженні життя та реалізації особистих проєктів.

Досі в психології не сформульовано єдиного визначення терміну «самовизначення», кожен дослідник визначає це поняття по-своєму, відповідно до обраної ним парадигми. Іншою особливістю дослідження процесу самовизначення став його поділ на сфери життєдіяльності або психічні процеси, без подальшого процесу інтеграції в цілісне утворення.

Професійна орієнтація – це цілісна система, що складає взаємопов'язані компоненти, об'єднані спільністю мети та єдністю управління:

- професійна освіта, розвиток інтересів, нахилів студентської молоді у різних видах діяльності – ігрової, пізнавальної, трудової (професійна активізація);

- професійна психодіагностика;

- професійна консультація;

- професійний відбір (підбір);

- професійна адаптація і професійне виховання.

У дослідженнях і практичних розробках з профорієнтації з середини минулого століття до наших днів, особливості людини характеризувалися, виходячи з вимог професії, а не з природи індивідуальності. Тобто відношення "людина – професія" аналізувалася тільки в напрямку від професії до людини, на цьому будувалися відбір і професійне тренування. Поняття і терміни, які характери могли б охарактеризувати індивідуальні особливості, як природні, так і набуті людиною до вступу в цю професію і незалежно від неї, популярністю не користувалися. Вибір професії довгий час розглядався як пошук відповідності між вимогами професії та індивідуальністю. Такий підхід стали називати "діагностичним" і віднесли до розряду директивних форм професійної консультації та профорієнтації.

Свідомий вибір професії впливає на майбутнє, визначаючи успішність життєвої самореалізації, соціалізації, кар'єрного та професійного розвитку.

Актуальністю цієї проблеми є необхідність організації ефективного професійного супроводу, спрямованого на те, щоб допомогти підлітку зробити усвідомлений вибір професії, що відповідає соціальним та особистісним потребам [9].

Об'єкт дослідження: Особистісне та професійне самовизначення студентів.

Предмет дослідження: Взаємозв'язок особливостей особистісного та професійного самовизначення студентів.

Гіпотеза: Особистісно-професійне самовизначення є цілісним інтегрованим утворенням, багат шаровою структурою, елементи якої безпосередньо взаємозалежні.

Концептуальна гіпотеза дослідження полягає в тому, що існують певні характеристики емоційного інтелекту, емоційного стану, пов'язані з професійним вибором студентів.

Емпіричні гіпотези нашого дослідження:

1. Низький рівень тривожності, фрустрації, агресивності, скутості супроводжується вибором професійного типу «соціальний» і професійної групи «людина-людина».

2. Дуже високий рівень мотивації, емоційного управління пов'язаний із звичайним, підприємницьким і реалістичним професійним типом.

3. Високий рівень переживання емоцій - інтересу, радості, здивування, смутку, гнів, огида, нехтування, страх, сором і провина супроводжуються пристрастю до професійних типів «людина – художній образ», «людина – природа» та художнього типу.

4. Низький рівень емоційної усвідомленості, розпізнавання емоцій інших людей і емпатії пов'язані з вибором професійного типу інтелектуала, а також групи професій «людина - технік», «людина - знакова система».

Мета дослідження: вивчити особливості взаємозв'язку особистісного та професійного самовизначення студентів I курсу.

Для реалізації мети дослідження та перевірки гіпотези були визначені такі завдання:

1. Провести теоретичний аналіз сучасного стану питання особистісно-професійного самовизначення.
2. Методично поглибити дослідження емоційної сфери як чинника професійного вибору молоді;
3. Проаналізувати уявлення студентів про особистісне та професійне самовизначення.
4. Виявити взаємозв'язок особливостей особистісного та професійного самовизначення студентів.
5. Скласти план дослідження, вибрати методичний інструментарій.
6. Провести емпіричне дослідження та визначити та проаналізувати взаємозв'язки між отриманими результатами щодо виникнення зв'язку з певними професійними типами та виявленими показниками емоційних станів.
7. Опрацювати та проаналізувати зведення отриманих результатів дослідження.
8. Встановити подальші перспективи дослідження.

Методи та методики дослідження. В дослідженні використано три групи методів :

- Теоретичні – аналіз, синтез та узагальнення літературних джерел;
- З метою пошуків зв'язку особливостей емоційної сфери студентів з професійним типом професії використано методи теоретичного аналізу;
- Аналіз емоційного стану студентів, що сприяють на подальший вибір профорієнтації.

Емпіричні: Спостереження, бесіда, діагностика за допомогою наступних методик:

- 1 Опитувальник професійних схильностей Л.А. Йовайши ;
- 2 «Методика визначення типу майбутньої професії» Є.Клімов;
- 3 «Мотиви вибору професії» Р.В.Овчарова ;

4 Опитувальник професійних переваг (модифікація тесту Дж. Холланда);

5 Методика самооцінки психічних станів Айзенка;

6 Локус контроль. Дж. Роттер;

7 Методика для діагностики емоційного інтелекту (Н.Холла);

8 Шкала диференційних емоцій (ШДЭ) К. Ізарда.

Математико-статистичні : Метод середніх значень, кластеризація та критерії U- манна- Уїтні.

Теоретико-методологічну основу дослідження складають теоретичні відомості про дослідження професійного самовизначення з певними особливостями емоційної сфери, якому присвячено значну кількість робіт у науці і практиці – це роботи на виявлення професійних переваг, які в різний час здійснювали Т. В. Кудрявцева, О. В. Сухарев, також досліджували рівень тривожності у професії такі вчені як: О. В. Корнеєва, М. А. Котика.

А. П. Єршова та В. І. Кочнев досліджували емоційну збудливість та реактивність. М. А. Амінова та Л.В. Матвєєва досліджували емоційну стійкість з «соціального типу» професій. С. Т. Посохова, визначає як емоційно чутливих людей, так і «жорстких», та «товстошкурих». За даними Є. А. Корсунського, професії які пов'язані з професійним типом «людина – художній образ» відзначають підвищену емоційну вразливість. За дослідженням Л. О. Ісмайлова у акторів порівняно з людьми технічних професій підвищена особистісна тривожність і емоційна нестійкість (нейротизм).

Теоретична значущість роботи полягає у розширенні досліджуваних концепцій, щодо зв'язку особливостей емоційної сфери студентської молоді з професійними типами, полягає у визначенні особливостей емоційної сфери щодо професійного вибору студентів, а саме віднесення до певного професійного типу.

Практична значущість роботи визначається в тому, що вона має цінність для профорієнтаційної роботи зі студентами, так як вивчається широкий

спектр емоційної сфери юнацького віку з професійними типами, та результати дослідження можуть бути використані у практиці роботи психолога, у психологічній консультації, а також можуть бути корисні в практиці психокорекції.

Особистісний внесок магістранта: опубліковано дві статті:

Полігон дослідження: Тому ми вирішили побудувати наше дослідження, з одного боку, вносячи в нього елемент диференціації – розділивши самовизначення на особисте і професійне, вивчаючи його особливості в такій соціальній групі, яку складають студентська молодь ДГУ в кількості 120 осіб. А з іншого боку, об'єднали отримані данні в цілісне новоутворення, яке відображає взаємозв'язок досліджуваних процесів.

Дослідження проводилось на базі Дніпровського гуманітарного університету на кафедрах – психології та права.

Структура роботи : робота складається із вступу, трьох розділів – двох теоретичний та одного практичного, висновків, списку літературних джерел та додатків. Робота викладена на 149 сторінках, містить 21 таблиць, та 12 рисунків. В роботі використано літературних джерел.

ВИСНОВКИ

Професійне самовизначення як складова частина особистісного самовизначення є процес тривалий, не обмежений часовими рамками, нелінійний; а також період життя людини, залежний від вікових характеристик, ситуацій оточення, який має особливості на кожному етапі становлення професіонала. Особливістю професійного самовизначення на етапі навчання у ВНЗ є формування професійної самосвідомості, основними характеристиками якої є прагнення до відкриття свого внутрішнього світу, виражена спрямованість на майбутнє, відносна стабілізація процесів самосвідомості, висока самокритичність.

Розуміння емоцій іншої людини є важливим для процесу спілкування між людьми як у повсякденному житті, так і в професіях типу «людина до людини». Крім того, візуальне спостереження за емоційним станом людини в процесі професійної діяльності дозволяє своєчасно вжити заходів щодо регуляції її стану, що знижує травматизм на виробництві, підвищує ефективність праці. Одна людина вважає, що критерієм професіоналізму є просто приналежність до професії або отримання спеціальної освіти, і судить відповідно з цих позицій. Інша людина вважає, що критерієм професіоналізму є індивідуальний творчий внесок у свою професію, збагачення своєї особистості за допомогою професії, адекватно визначає себе відмінно від вищої планки та реалізує свої цілі та потреби. Це тривалий процес узгодження внутрішньоособистісних і соціально-професійних потреб, який відбувається протягом усього життєвого і професійного шляху. А особливості емоційної сфери: глибина досвіду, такі риси характеру, як, наприклад, комунікабельність, чесність, емоційна лабільність, тривожність і багато інших, відіграють одну з найважливіших ролей у виборі професії.

Аналіз психологічної літератури показує, що багато дослідників, які вивчають емоційну сферу та професійне самовизначення особистості, не приділяли належної уваги взаємозв'язку компонентів емоційної сфери з

вибором професії. Кожна професія має певний перелік як професійних, так і особистісних характеристик, але, на нашу думку, особливо важливим є те, як той чи інший емоційний фактор впливає на професійне самовизначення людини.

На основі нашого дослідження особливостей емоційної сфери студентської молоді у зв'язку з їх професійним самовизначенням, ми можемо зробити наступні висновки:

Визначено, що одна з найважливіших особливостей емоцій – їх індикаторний характер, тобто здатність формуватися по відношенню до ситуацій і подій, які реально в цей час можуть не відбуватися, і існують тільки у вигляді ідеї про пережиті, очікувані чи уявні ситуації. Основні теорії емоцій: Еволюційна теорія емоцій Дарвіна, Теорія Джеймса – Ланге, Теорія Кеннона – Барда, Теорія Вундта, Інформаційна теорія П. Симонова, Основна ідея Сартра.

Критичність мислення виявляється у тому, що діти починають оцінювати свою діяльність та діяльність інших з поглядів законів і правил.

Особливість емоційної сфери цієї вікової групи можливість співіснування емоцій і почуттів протилежної спрямованості.

Професіографія – галузь знання, яка вивчає світ професій, а документ, в якому описано особливості спеціальності або професії, – професіограмою.

Особливості що підлягають діагностуванню, відносяться: ціннісні орієнтації, інтереси, потреби, схильності, професійні наміри, професійна спрямованість, мотиви вибору професії, риси характеру, темперамент, стан здоров'я. Вибір професії, з психологічної точки зору, тісно пов'язаний з наявністю внутрішньої мотивації вибору.

Кожен тип професії має свої вимоги до здібностей людини. Є.О. Клімовим, визначив п'ять типів: «людина – природа», «людина – техніка», «людина – знакова система», «людина – художній образ», «людина – людина».

Дж. Холланд виділяв шість типів особистості: реалістичний, дослідницький, артистичний, соціальний, підприємницький, конвенційний.

Він вивчав особистість та види діяльності, які можуть стати сильними захопленнями та приведуть до формування певних здібностей, зумовлять внутрішній вибір певної професії. Професійна задоволеність, досягнення і стабільність залежать від узгодженості між типом особистості і типом оточення. Чим більша різниця між особистісним типом і зразком середовища, тим більшою мірою незадоволеними, некомфортними і деструктивними стають взаємини «особистість – середовище».

Дослідження отримали докази того, що вираз емоційних властивостей особистості може впливати на професійне самовизначення підлітка.

Для професійної групи людина – природа зауважують на притаманних їм. Хто обирає групу професій людина – техніка, характерним є помірний рівень тривожності. Для індивідів, які обирають групи людина – знакова система, типовими є низькі рівні емоційної обізнаності, розпізнавання емоцій інших людей та емпатії. Для тих хто обирає професійний тип людина – художній образ притаманне більш виражене збільшення амплітуди ШГР. Особам, які обирають професії групи людина–людина, професійно важливою якістю є емоційна стійкість.

Підсумовуючи особливості емоційної сфери професійних груп за розподіленням Дж. Холланда, зауважимо на фрустраційній напруженості і стійкості до тривог реалістичного типу;

на важливості емоції страху у професійному самовизначенні, дослідницькому типу; емоційності та здатності до управління своїми емоціями для соціального типу; має низьких рівнях емоційної обізнаності, розпізнавання емоцій інших людей та емпатії, для конвенційного типу; або емоційності, або, навпаки, «товстошкірості» для підприємницького типу; підвищеній емоційній вразливості, яка нерідко виступала в ролі першого поштовху до їх літературної творчості, – для художнього.

За методикою Л.А.Йовайши, взяло участь 120 чоловік з факультету психології та право. Результати за методикою за середніми значенням.

Методика опитувальник професійних схильностей.Л.А.Йовайши: Тест призначений для вивчення професійної спрямованості. Л.А.Йовайши виділяє в структурі особистості чотири компонента, що визначають вибір професії : активність, можливість, стиль і спрямованості. Ці компоненти утворюють дві взаємно пересічні лінії : активність – спрямованість і стиль – можливості. Л.А.Йовайши виділяє наступні типи цінностей :

Спілкування (тип соціальної комунікативності) – включає цінності, які допомагають організувати діяльність інших, переконувати, навчати, виховувати. З людей переважанням цього типу цінностей виходять хороші організатори, вчителі, юристи, працівники сфери обслуговування .

Інтелектуальна активність. Цей тип цінностей неоднорідний. У ньому можуть переважати різні цінності :

теоретичні (характерно прагнення теоретизувати, узагальнювати знання, філософствувати);

лінгвістичні;

планування (конструювання, проектування);

практико - технічний тип – активність проявляється у виготовленні предметів, обслуговуванні машин, вирощування рослин, відхід за тваринами;

художня активність – прагнення щось висловлювати, творити. За способом прояву можна виділити художню, музичну, театральну та інші види активності;

соматичний тип – прояв своїх цінностей в моторній активності ;

матеріально – економічний тип – характеризується яскраво вираженою потребою збереження і продовження свого життя, що проявляється в наданні особливого значення матеріальних цінностей, їх правильному розподілу, використанню і збереженню.

Проаналізувавши методику Л.А.Йовайши, серед студентів перших курсів, юридичного та психологічного факультету, ми визначили, що на факультеті психології переважає шкала сфера роботи з людьми, це свідчить про те, що людина має змогу працювати в системі людина – людина. На

юридичному факультеті серед дівчат також переважає шкала роботи с людьми, а серед хлопців ще до сфери роботи с людьми, виявили сфера розумової праці це вчений дослідник (математик, хімік, фізик) і шкала фізичної рухомої праці це фотограф, водій.

За методикою Дж.Роттера, взяло участь 120 чоловік з факультету психології та право. Результати за методикою за середніми значенням.

Дж. Роттер Локус-контроль: методика, призначена для перевірки рівня суб'єктивного контролю. Методика призначена для підлітків і підлітків. Ця експериментально-психологічна методика дає змогу відносно швидко та ефективно оцінити рівень суб'єктивного контролю суб'єкта над різними життєвими ситуаціями та придатна для використання.

Після аналізу результатів за методикою Дж. Роттера «Рівень суб'єктивного контролю» було виявлено рівень суб'єктивного контролю в учасників емпіричного дослідження. Серед студентів факультету психології серед дівчат переважає шкала: інтер'єрність у міжособистісних стосунках. А серед хлопців є шкала: внутрішньосімейні стосунки. У студентів юридичного факультету серед дівчат і хлопців масштаб загальної близькості перевищує.

Внутрішня шкала в області міжособистісних відносин - МІ. Високий індекс МІ свідчить про те, що людина вважає себе здатним контролювати свої офіційні та неформальні стосунки з іншими людьми, викликати повагу та симпатію. Навпаки, низький МІ свідчить про те, що людина не може активно формувати своє коло спілкування і схильна сприймати свої міжособистісні стосунки як результат діяльності партнерів.

Шкала інтернальності в сімейних стосунках - ІS. Високі показники означають, що людина відчуває відповідальність за події в сімейному житті. Низький ІS свідчить про те, що респондент вважає не себе, а своїх партнерів причиною важливих ситуацій, які виникають у його родині.

Шкала загальної інтернальності - ІЕ. Високий бал за цією шкалою відповідає високому рівню суб'єктивного контролю над будь-якими відповідними ситуаціями. Такі люди вважають, що найважливіші події в

їхньому житті є результатом їхніх власних дій, що вони можуть контролювати їх, а отже, відчувають власну відповідальність за ці події та за те, як розвивається їхнє життя в цілому. Низький рівень ШІ відповідає низькому рівню суб'єктивного контролю. Такі люди не бачать зв'язку між своїми діями та життєвими подіями, які мають для них відношення, не вважають себе здатними контролювати цей зв'язок і вважають, що більшість подій і дій є результатом нещасного випадку або дій інших.

«Мотиви вибору професії» (Овчарова Р.В.): Дана методика дозволяє визначити провідний тип мотивації при виборі професії. Текст анкети складається з двадцяти тверджень, які характеризують кожен професію. Використовуючи методику, можна виділити домінуючий тип мотивації (внутрішні індивідуально значущі, внутрішні соціально значущі, зовнішні позитивні та зовнішні негативні мотиви).

Проаналізувавши методику «Мотиви вибору професії», Р.В. Овчарова серед першокурсників юридичного та психологічного факультетів ми виявили, що на факультеті психології серед дівчат та хлопців переважає наступна шкала: внутрішні індивідуально значущі мотиви, на що вказують внутрішні мотиви вибору конкретної професії. , її суспільна та особиста важливість, задоволення, яке приносить робота завдяки її творчій натурі. На юридичному факультеті також серед дівчат переважають індивідуально значущі внутрішні мотиви, а серед хлопців переважають соціально значущі внутрішні мотиви, що свідчить про те, що внутрішня мотивація є результатом потреб самої людини, а отже, на її основі формується людина діє із задоволенням, без зовнішнього тиску.

Підводячи підсумки, можна сказати, що наші гіпотези повністю підтвердилися.

Дослідження розглядалося як перспектива подальшої роботи, на нашу думку, як продовження вже розпочатої роботи, але з акцентом на детальному дослідженні самовизначення в підлітковому віці щодо надання переваг певній групі професій.

Аналіз літератури з даної тематики дозволяє сформулювати теоретичне положення, згідно з яким особливості емоційної сфери студентської молоді пов'язані з її професійним самовизначенням.